

Дослідження, розробки, проекти
з питань публічного управління та адміністрування

УДК 37.017.4

Найдьон Юліана Олегівна

*доктор юридичних наук, доцент,
проректор з наукової роботи*

Національна академія Служби безпеки України

Naidon Yuliana

Doctor of Law, Professor,

Vice-Rector for Scientific Work

National Academy of the Security Service of Ukraine

ORCID: 0000-0002-1076-0471

Кошманов Миколай Олександрович

кандидат технічних наук, старший викладач

Національна академія Служби безпеки України

Koshmanov Mykolai

Candidate of Technical Sciences, Senior Teacher

National Academy of the Security Service of Ukraine

ORCID: 0009-0004-0233-5880

**ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В СИСТЕМІ СЛУЖБОВОЇ
ЛОГІСТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
EDUCATION OF PATRIOTISM IN THE SERVICE LOGISTICS
SYSTEM NATIONAL IDENTITY AND NATIONAL SECURITY OF
UKRAINE**

*Анотація. Вступ. Реалії сьогодення пов'язані із захистом України від
повномасштабної збройної агресії, а її післявоєнне відновлення і*

реконструкція неможливі без врахування національної свідомості й патріотизму громадян. Патріотизм як фактор, який об'єднує населення країни в одну націю, є запорукою стабільності та розвитку держави Україна. Для формування належного національного світогляду кожного громадянина потрібна активна публічна діяльність, яка має здійснюватися наскрізно в колективах – учнівському, студентському, трудовому, службовому. Адже така суспільна чеснота, як патріотизм, не успадковується генетично, вона формується вихованням – родинним, шкільним, вищою школою, в трудовому колективі тощо. Тому вагоме місце патріотизм має займати й у системі службової логістики в Україні.

Мета. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування комплексної системи патріотичного виховання, яка поєднує внутрішню та зовнішню сфери і базується на поєднанні службової логістики та патріотичного виховання у суспільстві та його інститутах.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення сфери національно-патріотичного виховання; 2) дослідження вітчизняних науковців, присвячені історичним аспектам патріотичного виховання як духовній цінності українців.

Для здійснення дослідження було використано такі наукові методи: історично-філософський (гносеологічний) метод – для пізнання світоглядних передумов розвитку патріотичного виховання в Україні; логічний метод – для визначення змісту поняття «патріотизм»; методу структурного аналізу – для визначення складових процесу патріотичного виховання; метод логічного узагальнення результатів дозволив сформулювати висновки та визначити перспективи подальших досліджень.

Результати. У науковій статті доведено, що службова логістика як складова службового права про відбір, добір, призначення, здійснення кар'єри, ротацію, супроводження, звільнення, забезпечення у відставці

(запасі) публічного службовця в адаптивній системі українського соціуму з узагальненням синергічних зв'язків не може об'єктивно існувати без переконливого, дієвого та професійного національно-патріотичного виховання як комплексної системи і цілеспрямованої діяльності органів публічної влади на благо Українського народу та національної безпеки держави в цілому. Запропоновано шляхи удосконалення даної проблематики через цілеспрямовану діяльність органів публічної влади, в тому числі тих, що належать до системи службової логістики України, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів. Це сприяє розбудові демократії, виконанню жителями України свого громадянського і конституційного обов'язку, формуванню відповідальної свідомості громадян щодо захисту національних інтересів держави, забезпеченню цілісності, незалежності України, єднанню та консолідації всього українського народу, громадянському миру і злагоді в суспільстві.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на конкретних методах інтеграції національно-патріотичного виховання в систему службової логістики, зокрема, розглянути ефективність різних програм національно-патріотичного виховання, військово-патріотичних тренінгів та їх вплив на службовий персонал. Важливо також розглянути можливості впровадження інноваційних підходів у патріотичне виховання для забезпечення високого рівня національної безпеки та єднання суспільства, вивчити роль громадських організацій та інших недержавних суб'єктів у сприянні національно-патріотичному вихованню.

Ключові слова: громадянин, патріотизм, захист, консолідація, національна гідність, орган публічної влади, професіоналізм, публічна влада, український народ, чесність.

Summary. Introduction. Today's realities are related to the protection of Ukraine from full-scale armed aggression, and its post-war recovery and

reconstruction are impossible without taking into account the national consciousness and patriotism of citizens. Patriotism, as a factor that unites the country's population into one nation, is a guarantee of the stability and development of the Ukrainian state. In order to form a proper national worldview of every citizen, active public activity is required, which should be carried out through collectives - student, student, labor, official. After all, such a social virtue as patriotism is not inherited genetically, it is formed by upbringing - family, school, university, in the work team, etc. Therefore, patriotism should occupy an important place in the service logistics system in Ukraine.

Purpose: The purpose of the study is the theoretical substantiation of a complex system of patriotic education, which combines internal and external spheres and is based on the combination of service logistics and patriotic education in society and its institutions.

Materials and methods. The materials of the study are: 1) regulatory and legal provision of the sphere of national-patriotic education; 2) research by domestic scientists devoted to the historical aspects of patriotic education as a spiritual value of Ukrainians.

In the process of research, the following scientific methods were used: historical-philosophical (epistemological) method - to learn the worldview prerequisites for the development of patriotic education in Ukraine; logical method - to determine the content of the concept of "patriotism"; the method of structural analysis to determine the components of the process of patriotic education; the method of logical generalization of the results made it possible to formulate conclusions and determine the prospects for further research.

The results. The scientific article proves that service logistics as a component of service law on selection, selection, appointment, career implementation, rotation, support, dismissal, provision for retirement (reserve) of a public servant in the adaptive system of Ukrainian society with the generalization of synergistic connections can objectively exist without

convincing, effective and professional national-patriotic education as a comprehensive system and purposeful activity of public authorities for the benefit of the Ukrainian people and the national security of the state as a whole. Ways to improve this problem through targeted activities of public authorities, including those belonging to the service logistics system of Ukraine, public organizations, family, school, and other social institutions, are proposed. This contributes to the development of democracy, the fulfillment by the citizens of Ukraine of their civic and constitutional duty, the formation of the responsible consciousness of citizens regarding the protection of the national interests of the state, ensuring the integrity and independence of Ukraine, the unity and consolidation of the entire Ukrainian people, civil peace and harmony in society.

Discussion. In further research, it is proposed to focus attention on specific methods of integrating national-patriotic education into the system of service logistics, in particular, to consider the effectiveness of various programs of national-patriotic education, military-patriotic trainings and their impact on service personnel. It is also important to consider the possibilities of introducing innovative approaches to patriotic education to ensure a high level of national security and unity of society, to study the role of public organizations and business structures in promoting national and patriotic education.

Key words: *citizen, consolidation, honesty, national dignity, professionalism, protection, public authority, public authority, Ukrainian people.*

Постановка проблеми. Реалії сьогодення пов'язані із захистом України від повномасштабної збройної агресії, а її післявоєнне відновлення і реконструкція неможливі без врахування національної свідомості й патріотизму громадян. Держава потребує збільшення відданих, національно свідомих людей, для яких патріотизм є особистою моральною потребою. Відвойовувати, відбудувати, реконструювати країну і забезпечити її сталий розвиток можуть тільки патріотично налаштовані, цілеспрямовані,

мотивовані люди. Українці сьогодні, під час шаленого опору російській агресії, все більше усвідомлюють себе частиною української нації, співвідносять своє життя, свою діяльність, свою громадську позицію з інтересами держави. Але сучасна етнокультурна ситуація у країні, особливо на підконтрольних Україні територіях на Сході і Півдні, не дає вагомих підстав казати про всебічну підтримку там всього українського. Кількість виявлених та латентних колаборантів як на окупованих територіях, так і всередині країни – тому підтвердження. Це зумовлює необхідність пошуку інструментів, здатних удосконалити систему національного виховання в Україні на засадах цінностей демократії, свободи, рівності, захисту прав людини, поваги до людської гідності і верховенства права. Наразі питання, що стосуються проблеми формування та виховання патріотизму в колективі та за його межами, актуалізуються як ніколи. Деструктивний вплив, що ініційований країною-агресором в інформаційному просторі України, може породжувати зміни морально-етичних тенденцій в соціумі, що вимагає всебічного обґрунтування нової парадигми патріотичного виховання у процесі розвитку особистості, яка буде здатна на належному рівні блокувати усі негативні впливи та стане запорукою стійкості українського суспільства.

Метою статті є теоретичне обґрунтування комплексної системи патріотичного виховання, яка поєднує внутрішню та зовнішню сфери і базується на поєднанні службової логістики та патріотичного виховання у суспільстві та його інститутах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій у досліджуваній сфері. Проблема громадянського, національно-патріотичного виховання знайшла відображення у працях вітчизняних філософів, істориків, політологів, представників педагогічної науки. Етимологія категорій «патріотизм» і «патріотичне виховання» визначається в довідковій літературі [2; 3; 4]; філософсько-світоглядні позиції класиків античності щодо важливості розвитку патріотичної позиції як особистості, так і народу проаналізовані в

роботах Платона [5], Аристотеля [6]. Важливим для виховання патріотизму є усвідомлення сучасної ситуації, світоглядне осмислення вітчизняної історії, моральне та ціннісне наповнення патріотичної виховної системи. Вказані питання є предметом вивчення В. Кульчицького [7], історичні аспекти характерних особливостей патріотичного виховання, їх систему та структуру, зокрема за часів козаччини, розкривають Ю. Руденко [8], Д. Яворівський [9], О. Фірсов [10]. Змістовне наповнення категорій «патріотизм» і «патріотичне виховання» в Україні й порівняльний аналіз вказаних понять здійснює Н. Волошина [12], концептуальні засади патріотичного виховання в сучасному світі досліджує Л. Коцур [13], підкреслюючи виклики глобалізаційних світових змін до змісту категорії. Правове регулювання процесу патріотичного виховання містять державні соціальні програми та стратегії, що деталізуються у відповідних планах дій та заходів як загальнонаціонального, так і регіонального рівня [14; 15; 16; 17; 18]. Державний патріотизм як системоутворююча цінність у формуванні української національної ідеї є предметом розгляду Ю. Івченка [19], про систему духовних цінностей як основу патріотичного виховання, їх історичні передумови й значення для виховання основ патріотизму пише В. Балащенко [20]. За науковим розвитком дискурсу патріотичного виховання з врахуванням змін, що впливають на цей процес й передусім в Україні, слідкують І. Корнієнко та А. Ситченко, звертаючи увагу на схожість основного змістового наповнення терміну «патріотизм» [21]. Напрямам і механізмам виховання патріотичних начал особистості присвячено праці І. Беха [22]. Методичні рекомендації щодо розвитку сфери національно-патріотичного виховання розробили О. Сіра, В. Волков, О. Ярошенко [23].

Разом із тим потребує теоретичного обґрунтування ідея щодо створення комплексної системи патріотичного виховання, яка поєднує

внутрішню та зовнішню сфери і базується на поєднанні службової логістики та патріотичного виховання у суспільстві та його інститутах.

Виклад основного матеріалу. Вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо виховання патріотизму вимагає розкриття змісту терміну «патріотизм» як наукового поняття. Термін «патріотизм» має давнє походження, в перекладі з грецької означає «співвітчизник», «вітчизна». Вважаємо доцільним звернути увагу на історико-філософський аспект патріотизму як суспільного явища, обумовленого певними характеристиками суспільства. Варто поєднати цей аспект зі службовою логістикою – категорією адміністративного права, яка вивчає «відбір, добір, призначення, здійснення кар'єри, ротацію, супроводження, звільнення, забезпечення у відставці (запасі) публічного службовця в адаптивній системі українського соціуму з узагальненням синергічних зав'язків, що здійснюється службовим кадровим апаратом!» [1]. Тож ми на початку статті висуваємо гіпотезу, що виховання патріотизму публічних службовців в контексті національної ідентичності та національної безпеки України є об'єктивним і невід'ємним чинником службової логістики посадових осіб в Україні.

Довідкова література, зокрема, філософські словники надають декілька трактувань патріотизму, розглядаючи його в різних аспектах. Як загальносуспільний принцип патріотизм визначається як «любов до батьківщини, відповідальність за її долю і готовність служити її інтересам, а в разі потреби самовіддано боронити здобутки свого народу» [2, с. 471]. Як соціально-політичний та моральний принцип патріотизм виражає гордість за досягнення Вітчизни (в науці, економічній діяльності, спорті тощо), повагу до історичного минулого, дбайливе ставлення до народної пам'яті, збереження та дотримання національних та культурних традицій, до гіркоти переживань за поразки та трагічні сторінки своєї країни» [2, с. 472].

Лаконічне визначення дає Велика українська енциклопедія: «Патріотизм – це любов до батьківщини та гордість за її здобутки, прагнення служити її інтересам і готовність стати на її захист, особливе емоційне переживання своєї приналежності до країни і свого громадянства» [3, с. 174]. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає патріотизм як «любов до Батьківщини, відданість їй та своєму народові, готовність прийти на її захист», а «патріот – це той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги» [4, с. 502].

Краще зрозуміти концептуальні засади почуття патріотизму допоможуть класичні підходи, закладені ще в античності. Так, Платон у своєму діалозі «Держава» застосовує словосполучення «суспільне благо», розуміючи його як найвищу цінність, один із найважливіших принципів функціонування ідеальної держави, підтримуваний більшістю громадян [5, с. 117]. Тобто, саме «суспільне благо» є у Платона основою патріотизму.

Аристотель виділяє у патріотизмі як сфері державних інтересів патріотизм громадян, зазначаючи, що це одна із складових, яка гарантує добробут держави. Виконання громадянських обов'язків порядного громадянина в господарстві, політиці, науці й мистецтві переважають прояви військово-героїчної складової. За Аристотелем, виховання такого громадянина належить до основних функцій держави [6, с. 94].

На зміст патріотизму та його роль у формуванні людини звертали увагу вітчизняні мислителі різних поколінь: від епохи Київської Русі до сьогодення. У Київській Русі найяскравіше розвиток патріотично-філософської думки проявляється в межах християнського віровчення – проповідей, повчань й літописів. «Повість временних літ», «Слово про закон і благодать» (автор митрополит Іларіон), «Послання» (автор Климент Смолятич), «Златоуст» (автор Кирило Туровський), «Слово о полку

Ігоревім» – вказані тексти філософи трактують як єдність сили й духу, виховання патріотизму та гордості за свій народ [7, с. 76].

Не можна оминати увагу до патріотичного виховання в період української козацької держави. Майже у кожного народу є певна соціальна група, прошарок суспільства, який найпотужніше втілює та виражає національний дух, національну психологію. В українському менталітеті такою суспільною верствою є козацтво. Саме в характері запорізьких козаків проявлялися національні риси українського характеру: висока історична місія боронити рідний край, національні пріоритети в галузях державного, політичного, культурного життя, військова наснага й відвага. Як підкреслює Ю. Руденко «високу планетарну заслугу козацького братства слід вбачати в тому, що тут вперше було практично реалізовані принципи гуманізму та демократії на національному терені» [8, с. 115].

Український козак славився гордістю, незалежністю, людською та національною гідністю, повагою до інших осіб і власною самоповагою. Повна особиста свобода й свобода всього народу, незалежність рідного краю – основна сутність світовідчуття й самосвідомості запорізького козака. Всенародна любов і шана до своїх героїв-побратимів, усвідомлення історичної значущості Січі, «висока любов до особистої свободи, за яку вони вважали за краще люту смерть або рабство» [9, с. 234] живили козацьку честь і гідність.

Виховання козаків здійснювалося попервах у родині: старші передавали молодим образ рішучого, сміливого лицаря, патріота свого народу, людини вільної і хороброї. Патріотична спрямованість особистості формувалася завдяки засобам народного козацького фольклору, базуючись на вчинках і діях батьків. А вже за розквіту Січі це стало справою військових старшин. Важливою особливістю підготовки молоді в той час О. Фірсов називає те, що «Запорозька Січ сприяла поліпшенню зв'язку родинного та шкільного виховання, посиленню відповідальності батьків перед

суспільством за патріотичне виховання дітей, авторитету козацьких шкіл, громадських організацій. Значну роль у формуванні національної ідеології, світогляду і патріотизму відіграла діяльність при школах молодіжних козацьких осередків (гуртків, загонів, об'єднань), котрі мали різну спрямованість і сильний вплив на дітей» [10, с. 349]. Отже, сутність понять «патріотизм» і «патріотичне виховання», що формувалися за часів козаччини, виросла від родинно-побутових відношень до почуття беззаперечної відданості Батьківщині, служіння їй і згодом розширилася до вираження національної ідеї, світогляду та прояву національної свідомості.

Нова національна філософська світоглядна позиція патріотичного виховання почала формуватися в кінці XVI-го – на початку XVII-століть її поява зумовлена виникненням і розвитком братств – релігійно-національних організацій. Саме ці організації були виразниками національного протесту українського народу проти політики пригноблення українців польською шляхтою й католицькою церквою. Львівське та Київське братства як найвпливовіші в Україні вели культурно-просвітницьку діяльність та потужну патріотично-виховну роботу.

Викладачі Києво-Могилянської академії наголошували на тому, що сенс життя людини – це творча та патріотична праця, спрямована як на власне, так і на громадське добро. Релігійно-філософський та патріотичний характер мала творчість видатного представника Могилянки Григорія Сковороди. Міркуваннями про щастя, мораль, любов, віру, патріотизм філософ шукає відповідь на питання, ким є людина, в чому зміст її життя. «Якщо ти українець, – будь ним, – писав він. – Якщо ти поляк, то будь поляком... Все добре на своєму місці і своїй мірі» [11, с. 61].

Патріотична складова всієї творчості Т.Г. Шевченка ґрунтувалась на національній ідеї українського народу, його ментальності. «Саме з патріотичної любові до рідної землі виникає шевченківська філософія пробудження людської гідності, смутку, жалю, знівченого життя, сили

протесту і бунтарства», – підкреслюють дослідники [12, с.123]. На думку видатного поета, письменника, філософа І.Я. Франка, виховання патріотизму розпочинається в родині – першому й найвпливовішому осередку патріотизму, національного єднання та виховання, місці, де прищеплюються норми і навички поведінки, шани рідної мови, народних звичаїв і традицій.

Таким чином, починаючи від епохи національного Відродження і аж до періоду соціалізму патріотизм та його виховання пов'язувалося з християнськими цінностями, історичними традиціями та народним світоглядом.

Радянський період життя України характеризується широким застосуванням терміну «патріотизм» і ще більш широким обсягом галузей, де він застосовувався, виховувався та примусово насаджувався. Суттєвим був його політичний, ідеологічний нахил, пряма й беззастережна залежність від партійної ідеології й водночас спрямованість проти будь-якого національного прояву.

В Україні за часів відновлення незалежності світоглядні передумови патріотичного виховання декларативно полягали у вихованні почуття гідності за соборну державу, гордості за народ, вивченні локальної історії як напряму розвитку патріотизму, розвитку моральних, розумових, патріотичних і духовних основ особистості, у любові та шані до родини як найвпливовіших осередків виховання патріотизму та національного єднання.

Таким чином, базовими складовими почуття патріотизму доцільно вважати: любов до народу, батьківщини, держави; діяльнісну відданість батьківщині; суспільно значущу цілеспрямованість; моральну стійкість, готовність до самопожертви; почуття власної гідності; повагу до демократичних цінностей.

У міжнародної наукової спільноти існують різні підходи щодо розуміння патріотичного виховання, звертається увага на такі його складові, як національна гордість, громадянське і глобальне виховання. Більшість підходів характеризується застосуванням *принципу мультикультуралізму*, що спрямоване на запобігання політизації, радикалізації й расового забарвлення процесу формування національної ідентичності.

Історичний досвід багатьох держав і глобальні виклики сучасного світу спонукають науковців свідомо уникати формулювань, що прямо пов'язують процес формування людської ідентичності з національністю у патріотичному вихованні.

Л. Коцур підкреслює, що проблема патріотизму розглядається переважно в контексті громадянської та критичної освіти. «Щоб запобігти виникненню конфліктних ситуацій теоретики пропонують різні моделі лояльного / конституційного патріотизму засновані на демократичних принципах, моралі та міжнаціональній толерантності», – зазначає вчений [13]. Водночас в багатьох регіонах і країнах національний та етнічний чинник залишається достатньо потужним, особливо в країнах з постколоніальним і посттоталітарним минулим.

В багатонаціональній Україні, де існують різні ідентифікації, формування політичної нації відбувається довго, поетапно, певною мірою трагічно, тому й потенційна небезпека появи сепаратистських настроїв не змусила себе чекати. До 2014-го року політична нація ще не сформувалась, нажаль, не всі національні групи вважали Україну батьківщиною. Політичні еліти були не здатні жертвувати власними інтересами заради держави, скоріше, навпаки – жертвували її інтересами заради власного блага. Бракувало взірців патріотичності, сепаратизм як крайній прояв непатріотичності розповсюджувався зазвичай східними регіонами держави з поширенням на південні регіони. Давалася ознака й відсутність

патріотичних основ у процесах виховання – родинних, дошкільних, освітніх.

Соціально-політичні зміни в суспільстві під час Революції Гідності 2013-2014 років зумовили початок потужного патріотичного руху серед всіх суспільних верств населення України.

Українське національно-патріотичне піднесення, яке зародилось в незалежній Україні, загартувалося під час подій 2014-го року і першої фази російсько-української війни, остаточно сформувалося під час повномасштабного вторгнення росії у вигляді руху, покликаного зберегти національну й етнічну самобутність українського народу. Український патріотизм зразка 2022-2023 років є відповіддю на російську агресію й водночас – російську ідентичність частини української політичної еліти з антиукраїнським забарвленням.

Сьогодні патріотизм – це виклик сучасності, біль душі кожного свідомого українця. Це постійне відчуття неспокою за прийдешній та завтрашній день, за знівечену землю, обстріли, загиблих героїв, це молитва за долю країни, надії на мир і перемогу.

На формування патріотизму безумовний вплив справляє комплекс соціально-політичних і економічних умов життя, однак не всі члени суспільства на них однаково реагують. З початком російсько-української війни в Україні відбувся буквально спалах патріотичного руху: одні віддавали для військових і тих, хто вимушено покинув звичні місця проживання, все, що могли: перераховували власні кошти, ділилися житлом, всіляко підтримували. Інші відкрито проявляли сепаратистські настрої, закликали до поразки, поширювали неправдиву інформацію, словом, – зраджували народ і власну державу. А дехто просто мовчазно чекав на прихід «визволителів».

Нині, під час протистояння повномасштабній російській агресії трагічні й несприятливі соціально-політичні умови життя змушують людей,

не байдужих до долі своєї вітчизни, прагнути якомога більше допомогти обороні країни. Але такі умови зумовлюють появу й інших – вороже налаштованих до своєї країни. Колаборантські зрадницькі дії, що вчинялися громадянами України на тимчасово окупованих ворогом українських територіях, свідчать, зокрема, про низький рівень національно-патріотичного виховання наших громадян.

Саме тому виховання патріотизму стає одним з головних чинників зміни світогляду молодого покоління, що є рушійною силою перетворень. Майбутня доля України переважно залежить від молоді, яка формується й соціалізується зараз у нових умовах. Водночас, не менш важливим є патріотичне виховання й громадян України серед інших вікових категорій – в сім'ї та трудовому колективі.

Про важливість і першочерговість патріотичного виховання серед молоді свідчить прийнята в 2015 році Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [14], де поняття «патріотичне виховання» розглядається як частина національного виховання. Постановою КМУ від 30 червня 2021 р. № 673 затверджена Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 р. [15], мета якої – удосконалення та розвиток цілісної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних суспільно-державних (національних) цінностей. Завдання Програми деталізовані у Плані дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 рр. [16].

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді є напрямом діяльності ряду міністерств, центральних органів виконавчої влади, на регіональному рівні впроваджується державними установами та організаціями різного відомчого підпорядкування. Основними державними інституціями, покликаними забезпечувати формування національно-патріотичної свідомості дітей та молоді і впроваджувати державну політику

у цій сфері, є Міністерство освіти і науки України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство оборони України та Міністерство культури та інформаційної політики України.

Щодо виховання молоді, Міністерством освіти і науки видано наказ від 27 жовтня 2014 року «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» й розроблено Методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та молоді для використання у навчальних закладах України [17]. Рекомендаціями передбачено проведення тематичних засідань, бесід, семінарів, науково-практичних конференцій, тематичних експозицій. Навчальні програми з курсу «Громадянської освіти» спрямовані на виховання сучасного громадянина-патріота, ознайомлення з громадянськими навичками й цінностями, необхідними для ефективної участі кожного і кожної в житті колективу, громади, держави.

Науково-методичний супровід патріотичної складової позашкільної освіти забезпечує Інститут проблем виховання НАПН України. Закладом розроблено й упроваджено в практику науково-методичні матеріали для позашкільних закладів.

Заслуговує на увагу практика виховання патріотичних начал на регіональному рівні. В Одесі, зокрема, забезпечення цих функцій покладено на Одеський обласний центр патріотичного виховання та організації дозвілля дітей та молоді, утворений при Департаменті освіти Одеської обласної державної адміністрації (далі – Центр). Центр діє на підставі Статуту, затвердженого розпорядженням Одеської обласної ради 23 жовтня 2017 р. Мета діяльності Установи – формування у дітей та молоді національних і загальнолюдських цінностей, громадянської позиції, власної гідності, створення умов для розвитку й успадкування національних традицій з метою формування інтелігенції, яка б своєю діяльністю сприяла розвитку матеріальної та духовної культури України. Центром проводяться

масові історико-патріотичні заходи, співпраця з громадським сектором, проведення клубів-лекторіїв, тематичних ігор, соціальних кінопоказів, зустрічей з ветеранами-військовими, розробка методичних рекомендацій щодо формування національної самосвідомості особистості у вихованні молодих патріотів [18].

Міністерство культури та інформаційної політики України, здійснюючи заходи національно-патріотичного спрямування передусім для молоді, організовує культурно-мистецькі акції, фестивалі, конкурси, спрямовує діяльність бібліотек як інформаційно-просвітницьких центрів, театрів, що мають вітчизняний репертуар, центрів культури, музеїв.

Формування патріотичної свідомості молоді є одним із завдань Міністерства оборони України. Національно-патріотичне виховання у Збройних Силах України полягає в систематичному та послідовному викладенні його основних теоретико-методологічних засад через проведення занять у системі військової підготовки та виховання особового складу. В основу його покладено формування у молоді патріотизму як однієї з найвищих духовних цінностей, що проявляється у самовідданій любові громадянина до своєї Батьківщини та її армії, усвідомленій потребі та прагненні її захищати.

Звіти центральних органів виконавчої влади щодо національно-патріотичного виховання демонструють впровадження широкого спектру форм роботи. Але, як зазначається в дослідженнях, водночас, «не простежується єдиного ідеологічного спрямування такої діяльності, координації міжвідомчої взаємодії та оцінки результативності проведених заходів» [19, с 175]. До того ж всі заходи спрямовуються на категорію підростаючого покоління та молоді.

Базуючись на зазначених вище філософсько-історичних особливостях патріотизму, його змісті та вихованні в різні історичні епохи, окреслимо можливі напрямки організації виховання патріотизму в сучасних умовах.

По-перше, у будь-якій людській спільноті, організації, колективу слід правильно визначити сутність і можливі прояви патріотизму та визначити шляхи його виховання. Для цього необхідно розглядати патріотизм передусім у межах загальноновизнаних цінностей: добра як духовного призначення людини, милосердя, піклування про інших. Оволодіння цими *чеснотами* налаштовує особистість на несуперечливе оволодіння цінністю патріотизму.

По-друге, патріотизм як комплексне почуття формується під впливом різних чинників, поєднаних у часі і просторі. Неможливо любити свій народ, вітчизну, не люблячи своїх рідних і близьких чи малу батьківщину – ті почуття, що формуються у дитинстві, в родині, в дошкільному закладі. Морально-духовне, громадянське, національне виховання патріотизму має відбуватися шляхом *поєднання у часі*. Якщо проходить значний часовий інтервал між виховними заходами, ціннісний зв'язок у свідомості підростаючої особистості поступово притупляється, а то й зовсім зникає. Таким чином закривається шлях до духовної самосвідомості, що істотно гальмує процес особистісного саморозвитку молодої людини.

Третій аспект виховання патріотизму базується на тому, що вищого сенсу патріотизм набуває тоді, коли стає не замкненим лише у внутрішньому світі особистості, а *діяльним*, тобто здатним до втілення, до вчинку, патріотичної поведінки. «Зміст патріотичного виховання буде цілеспрямованим, конкретним та ефективним лише в тому разі, коли воно буде втілюватися у практичній діяльності» – доводять науковці [20, с. 31]. Тобто, конкретний вчинок як окремої особистості, так і колективу є реальним показником патріотизму. Такими вчинками є найбільш розповсюджені наразі збори донатів, спрямовані на матеріальну підтримку ЗСУ, участь у зборі коштів військовим та пораненим захисникам. Процес виховання в цьому контексті має ґрунтуватися на забезпеченні переходу від бажання виглядати патріотом до патріотичного діяння. Тому виховувати

патріотичні почуття доцільно на позиції: «я суб'єкт патріотичного вчинку». В такому разі патріотичний вчинок стає «притягальним утворенням, фрагментом бажаної духовної практики, а момент самодостатності патріотичної цінності зникає» [21, с. 102]. Прикладом прояву такого підходу є проведення в Доброславській громаді Одеської області щорічного фестивалю «Пісні нескорених сердець», до якого залучаються всі вікові категорії мешканців, які беруть безпосередню участь у підтримці ВСУ і тилу.

Ще один приклад – фестиваль нескореної нації «Холодний Яр» – всеукраїнський націоналістичний, просвітницький, благодійний фестиваль, що проходить з 2015 року неподалік урочища Холодний яр, що на Черкащині. Програма фестивалю складається із гутірок, пов'язаних з національно-визвольними змаганнями українців різних історичних періодів, політичною та геополітичною ситуацією у країні й у світі, ідеологічними дискусіями, культурними новинами.

По-четверте, виховання та закріплення виховного впливу на формування патріотизму має враховувати ту обставину, що така дія має існувати не лише під час його безпосереднього виховання у дитинстві і юності, а й у подальшому житті особистості. При цьому патріотизм як духовна цінність має пов'язуватись не лише з окремою особистістю, а й з рідними, краєм, народом, батьківщиною, державою.

П'ятий напрям виховання патріотизму корелює з важливим морально-етичним аспектом – *відповідальністю* конкретної особи за ту національно-державну ситуацію, що склалася тут і зараз, а також із відповідальністю перед минулими поколіннями, перед героями, які утверджували, відстоювали й захищали державу та перед майбутніми поколіннями. Ю. Івченко зазначає: «Державний патріотизм є патріотизм відповідальний. Спираючись на багатство національної української культури, державний патріотизм повинен відображати не інтереси еліти,

далекої від народу, а переважної частини українців, висловлюючи глибинну суть загальнонародної мудрості і великої духовної сили нації» [19, с. 175].

Шостий напрям осягнення почуття патріотизму спрямований на застосування *духовно-моральної опозиції*. «На рівні постановки виховної мети антиномічний ряд повинен бути таким: «ти патріотично недосконалий – ти патріотично досконалий» [22, с. 162]. На цьому будується виховний вектор спрямованості особистості та формування її свідомості й самосвідомості. Запропонований підхід до виховання може максимально активізувати та розгорнути процес розвитку духовної самосвідомості особистості. Також успішність процесу патріотичного виховання залежить від постійного блокування власної гордині, зверхності, потягу до влади та культивування я-доброцентрованого.

Нарешті, *сьомий напрям* стосується ролі керівника у вихованні патріотизму й забезпеченні відповідного мікроклімату в колективі. Від керівника тут потрібна висока відповідальність і строгість, розуміння ситуації та спрямованість колективу на свідоме, критичне відношення до навколишньої дійсності, альтернативне чуткам і фейкам. Керований процес виховання і розвитку почуття патріотизму у кожного члена колективу може дати плідні результати за умови врахування індивідуально-психологічних та сімейно-родинних факторів, посилення на яскраві зразки прояву патріотизму колег чи інших авторитетних особистостей.

Зазначені напрями передусім стосуються виховання патріотизму молодого покоління, між тим як цей процес, окрім навчально-виховної, має охоплювати різноманітні сфери суспільства – політичну, дозвільну, професійно-трудова. Тому фахівці відносять виховання національного патріотизму до інституту сталого національного способу мислення.

Прояви національного патріотизму та способи його втілення яскраво проявляються в роботі громадського сектору. Потужний волонтерський рух зумовив появу в суспільстві організацій та фондів, які, окрім безпосередньої

допомоги, закріпленої в статутних документах, займаються патріотичним вихованням. Як приклад можна навести Всеукраїнську мережу безкоштовних відкритих освітньо-культурних та волонтерських просторів – «Гончаренко Центрів», складовою діяльності яких є проведення заходів національно-патріотичного спрямування. Сюди ж можна віднести і роботу асоціацій, молодіжних рухів, туристичних агенцій, що займаються краєзнавчо-патріотичною тематикою.

Наразі є потреба у *координації дій* у сфері національно-патріотичного виховання, налагодженні співпраці організацій гро мадянського суспільства з профільними міністерствами та установами, максимальне сприяння розвитку національно-патріотичного виховання на місцях для утвердження й популяризації в суспільстві українських національних цінностей.

В сучасних умовах будь-яка державна влада суверенної країни повинна виконувати свої обов'язки щодо забезпечення внутрішньої і зовнішньої безпеки, соціальної стабільності, бо, як свідчить практика, «тільки реальний патріотизм консолідованого суспільства може забезпечити суверенне існування держави в непростих умовах супротиву ворожій агресії» [23, с. 20].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Така суспільна чеснота, як патріотизм, не успадковується генетично, вона формується вихованням – родинним, шкільним, вищою школою, в трудовому колективі тощо. Вагоме місце вона займає й у системі службової логістики в Україні. Адже патріотизм – це фактор, який об'єднує населення країни в одну націю, це запорука стабільності та розвитку самої держави. Аналіз історико-філософського аспекту патріотизму у виховній роботі дає підстави розглядати його як суспільно-історичне явище, обумовлене соціально-політичними та економічними характеристиками конкретного суспільства і наявністю природних основ, що відображають прихильність людини до рідної землі. Ключовим поняттям в даному випадку є Батьківщина.

Національно-патріотичне виховання є комплексною, системною і цілеспрямованою діяльністю органів публічної влади, в т.ч. й у системі службової логістики України, у громадських організаціях, в сім'ї, в школі, в інших соціальних інститутах. Воно сприяє розбудові демократії, виконанню людьми громадянського і конституційного обов'язку, формуванню відповідальної свідомості щодо захисту національних інтересів, забезпеченню цілісності, незалежності України, сприяє громадянському миру і злагоді в суспільстві, єднанню та консолідації всього українського народу.

Сучасна українська філософія освіти, філософія виховання та педагогіка працюють над побудовою цілісної системи патріотичного виховання, спрямованого на формування ініціативної, відповідальної, культурно та духовно багатой особистості з почуттям власної національної гідності, любові до Батьківщини, розвинутою творчою активністю та критичним мисленням.

Системними складовими національно-патріотичного виховання мають стати громадсько-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-моральне та культурне виховання, що сприятиме утвердженню у свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до історично-культурного надбання України.

Таким чином, висунута на початку статті гіпотеза значною мірою підтверджується. Службова логістика, як вчення службового права про відбір, добір, призначення, здійснення кар'єри, ротацію, супроводження, звільнення, забезпечення у відставці (запасі) публічного службовця в адаптивній системі українського соціуму з узагальненням синергічних зв'язків не може об'єктивно існувати без переконливого, дієвого та професійного національно-патріотичного виховання. Поєднання цих сфер утворює комплексну систему патріотичного виховання, яка сприяє підвищенню національної безпеки держави у цілому.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на конкретних методах інтеграції національно-патріотичного виховання в систему службової логістики. Дослідження може також розглянути ефективність різних програм національно-патріотичного виховання, зокрема військово-патріотичних тренінгів на підвищення ефективності службової логістики та їх вплив на службовий персонал. Важливо також розглянути можливості впровадження інноваційних підходів у патріотичне виховання для забезпечення високого рівня національної безпеки та єднання суспільства. Доцільно також вивчити роль громадських організацій та інших представників недержавного сектору у сприянні національно-патріотичному вихованню, зокрема в рамках службової логістики.

Література

1. Кошманов М.О. Поняття та зміст службової логістики посадових осіб в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2023. т. 34 (73), № 4. С. 83-88. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/12.pdf (дата звернення: 21.11.2023).
2. Філософський енциклопедичний словник. *Національна Академія наук України*. За ред. В.І. Шинкарука та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
3. Велика українська енциклопедія. Тематичний словник гасел з напрямку «Філософські науки». Уклад. Арістова А. В., Шліхта І. В. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2019. 256 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. В. Т. Бусел, ред. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 634 с.
5. Платон. Держава. Київ: Основи, 2000. 367 с.
6. Аристотель. Політика. Київ: Основи, 2000. 184 с.

7. Кульчицький В. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект). *Наук. вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 30. С. 76-78.
8. Руденко Ю. Українська козацька педагогіка. Київ: МАУП, 2007. 384 с.
9. Яворівський Д. Історія запорізьких козаків. В 3-х т. Т.1. Київ: Наук. думка, 1990. 523 с.
10. Фірсов О. Особливості виховання та навчання козацької молоді у війську Запорозькому в XVI – початку XVII ст. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2008. Вип. 15. С. 347-350.
11. Сковорода Г. Вірші, пісні, байки, діалоги, трактати, притчі, прозові переклади, листи. К.: Наукова думка, 2008. 261 с.
12. Волошина Н.М., Пампуха І.В. Порівняльний аналіз понять «патріотизм» і «націоналізм» в Україні». *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. 2015. № 4. С. 122-129.
13. Коцур Л. Патріотичне виховання в сучасному світі: концепції та підходи. *Освіта для миру. зб. наук. пр.: у 2 т. Т. 1.* Київ – Переяслав-Хмельницький. 2019. URL: <http://ephsheir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/4348?show=full> (дата звернення: 21.11.2023).
14. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова КМУ від 16.06.2015 № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення: 21.11.2023).
15. Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 р.: Постанова

- КМУ від 30 червня 2021 р. № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2023).
16. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки: Постанова КМУ від 09.10.2019 № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2023).
17. Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді: Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 № 1232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1232729-14#Text> (дата звернення: 21.11.2023).
18. *Одеський обласний центр патріотичного виховання та організації дозвілля дітей та молоді: вебсайт*. URL: <http://www.patr1ot.od.ua/> (Дата звернення: 21.11.2023).
19. Івченко Ю. Державний патріотизм як системоутворююча цінність у формуванні української національної ідеї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. №2. С. 174-177. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2016/50.pdf (дата звернення: 21.11.2023).
20. Балащенко І. В., Колесник Д. М. Духовні цінності як основа патріотичного виховання. *Освіта та соціалізація особистості: матеріали V Всеукр. інтернет-конф. (Одеса, Запоріжжя, 12-13 травня 2017 р.)*. Одеса; Запоріжжя, 2017. С. 8-9. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/2175> (дата звернення: 21.11.2023).
21. Ситченко А., Корнієнко І. Проблема патріотичного виховання в науковому дискурсі. *Нова педагогічна думка*. 2022. № 2. С. 101-104. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/456> (дата звернення: 21.11.2023).

22. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей. Монографія. Київ – Чернівці: Букрек, 2018. 320 с.
23. Основи розвитку сфери національно-патріотичного виховання. Методичний посібник для фахівців у сфері НПВ / О. Сіра, В. Волков, О. Ярошенко. Житомир, 2021. 100 с.

References

1. Koshmanov, M.O. (2023). Poniattia ta zmist sluzhbovoi lohistyky posadovykh osib v Ukraini [Concept and content of official logistics of public servants in Ukraine]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Yurydychni nauky – Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: Juridical Sciences*, 34 (73), 4, 83-88. Retrieved from https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/12.pdf [in Ukrainian].
2. Shynkaruka, V.I. (2002). Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. *Natsionalna Akademiia nauk Ukrainy – National Academy of Sciences of Ukraine*. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
3. Aristova, A. V., & Shlikhta, I. V. (2019). Velyka ukrainska entsyklopediia. Tematychnyi slovnyk hasel z napriamu «Filosofski nauky» [Great Ukrainian encyclopedia. Thematic dictionary of slogans from the field of "Philosophical Sciences"]. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova «Entsyklopedychne vydavnytstvo» [in Ukrainian].
4. Busel, V. T. (2004). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
5. Platon (2000). Derzhava [Republic]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
6. Arystotel (2000). Polityka [Politics]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].

7. Kulchytskyi, V. (2014). Filozofsko-svitohliadni peredumovy rozvytku patriotychnoho vykhovannia v Ukraini (istorychnyi aspekt) [Philosophical and ideological prerequisites for the development of patriotic education in Ukraine (historical aspect)]. *Nauk. visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Herald of Uzhhorod University*, 30, 76-78 [in Ukrainian].
8. Rudenko, Yu. (2007). Ukrainska kozatska pedahohika [Ukrainian Cossack pedagogy]. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
9. Iavorivskyi, D. (1990). Istoriiia zaporizkykh kozakiv [History of the Zaporozhian Cossacks]. V 3-kh t. T.1. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
10. Firsov, O. (2008). Osoblyvosti vykhovannia ta navchannia kozatskoi molodi u viisku Zaporozkomu v XVI – pochatku XVII st. [Peculiarities of education and training of Cossack youth in the Zaporizhzhya army in the 16th - early 17th centuries]. *Problemy istorii Ukrainy XIX – pochatku XX st. – Problems of the history of Ukraine in the 19th and early 20th centuries*, 15, 347-350 [in Ukrainian].
11. Skovoroda, H. (2008). Virshi, pisni, baiky, dialohy, traktaty, prytchi, prozovi pereklady, lysty [Poems, songs, fables, dialogues, treatises, parables, prose translations, letters]. K.: Naukova dumka [in Ukrainian].
12. Voloshyna, N.M., & Pampukha, I.V. (2015). Porivnialnyi analiz poniat «patriotyzm» i «natsionalizm» v Ukraini» [Comparative analysis of the concepts of "patriotism" and "nationalism" in Ukraine"]. *Naukovyi visnyk Kremenetskoj oblasnoi humanitarno-pedahohichnoi akademii im. Tarasa Shevchenka – Scientific Bulletin of Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko*, 4, 122-129 [in Ukrainian].
13. Kotsur, L. (2019). Patriotychne vykhovannia v suchasnomu sviti: kontseptsii ta pidkhody. Osvita dlia myru. Zb. nauk. pr. [Patriotic education in the modern world: concepts and approaches. Education for peace. Collection of

- scientific papers]: u 2 t. T. 1. Kyiv – Pereiaslav-Khmelnyskyi. Retrieved from <http://ephsheir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/4348?show=full> [in Ukrainian].
14. Pro zatverdzhennia Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi, Zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi ta metodychnykh rekomendatsii shchodo natsionalno-patriotychnoho vykhovannia u zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladakh [On the approval of the Concept of National-Patriotic Education of Children and Youth, Measures for the Implementation of the Concept of National-Patriotic Education of Children and Youth and Methodical Recommendations on National-Patriotic Education in General Educational Institutions]: Postanova KMU vid 16.06.2015 № 641. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> [in Ukrainian].
  15. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy natsionalno-patriotychnoho vykhovannia na period do 2025 r. [On the approval of the State targeted social program of national and patriotic education for the period until 2025]: Postanova KMU vid 30 chervnia 2021 r. № 673. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
  16. Pro zatverdzhennia planu dii shchodo realizatsii Stratehii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia na 2020-2025 roky [On the approval of the action plan for the implementation of the National Patriotic Education Strategy for 2020-2025]: Postanova KMU vid 09.10.2019 № 932. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
  17. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo posylennia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi [On the approval of the plan of measures to strengthen the national-patriotic education of

- children and school youth]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 27.10.2014 № 1232. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1232729-14#Text> [in Ukrainian].
18. *Odeskyi oblasnyi tsentr patriotychnoho vykhovannia ta orhanizatsii dozvillia ditei ta molodi: vebsait – Odesa Regional Center for Patriotic Education and Leisure Organization of Children and Youth: website*. Retrieved from <http://www.patrlot.od.ua/> [in Ukrainian].
19. Ivchenko, Yu. (2016). Derzhavnyi patriotyzm yak systemoutvoriuiucha tsinnist u formuvanni ukraïnskoï natsionalnoi idei [The importance of state patriotism in the formation of the ukrainian national idea]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical scientific and electronic journal*, 2, 174-177. Retrieved from http://www.lsej.org.ua/2_2016/50.pdf [in Ukrainian].
20. Balashenko, I. V., & Kolesnyk, D. M. (2017). Dukhovni tsinnosti yak osnova patriotychnoho vykhovannia [Spiritual values as the basis of patriotic education]. Proceedings from V All-Ukrainian internet conference: *Osvita ta sotsializatsiia osobystosti – Education and socialization of the personality*. (pp. 8-9). Retrieved from <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/2175> [in Ukrainian].
21. Sytchenko, A., & Korniienko, I. (2022). Problema patriotychnoho vykhovannia v naukovomu dyskursi [The problem of patriotic education in scientific discourse]. *Nova pedahohichna dumka – New pedagogical thought*, 2, 101-104. Retrieved from <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/456> [in Ukrainian].
22. Bekh, I.D. (2018). *Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnostei. Monohrafiia* [Personality on the way to spiritual values. Monograph]. Kyiv – Chernivtsi: Bukrek [in Ukrainian].
23. Sira, O., Volkov, V., & Yaroshenko, O. (2021). *Osnovy rozvytku sfery natsionalno-priotychnoho vykhovannia. Metodychnyi posibnyk dlia*

fakhivtsiv u sferi NPV [Basics of the development of the sphere of national-patriotic education. Methodical guide for specialists in the field of scientific and pedagogical education]. Zhytomyr [in Ukrainian].